

ÁGOSTON ANDRÁS A dunakeszi Szent Mihály-plébániatemplom leírása

A dunakeszi plébániatemplom épületéről és berendezéséről eddig még nem született teljességre törekvő leírás. Az alábbi tanulmány ezt a hiányosságot kívánja pótolni a templom 2019. évi állapotának bemutatásával.

A templom külsejének leírása

A dunakeszi Szent Mihály-plébániatemplom immár az 1750-es évek óta a város legrégebbi településrészének, az ún. Ófalunak a legmagasabb pontján áll, ám az épület mai formája csak 1936–1937-ben jött létre, az eredeti barokk templom kibővítésével. XX. század eleji fotók alapján az épület eredetileg egyhajós volt, a hajónál keskenyebb, félköríves szentélyét kelet felé tájolták, fő- és oldalhomlokzatain határozott, profilozott párkányzat futott körbe. A nyugati oldalon a párkány fölé kétszintes torony magasodott, amelynek emeleti oldalain félköríves harangablakok nyíltak, a szögben törő toronypárkányon pedig nyolcszögletű, hegyes, fém toronysisak ült.¹ A lizénákkal (falsávokkal) három részre tagolt főhomlokzat két szélső szakaszának felülete a toronyhoz képest homorú ívet írt le. A főhomlokzat középtengelyében zárókövel díszített, füles keretelésű kapu nyílt, fölötté a fotókon félköríves-, üres szoborfülke látszik. A szentélyhez dél felől sekrestye csatlakozott, a szentély alatt pedig kriptá volt és van a mai napig is.

A régi templom

¹ Az eredetileg hagyma alakú, fazsindelyes barokk toronysisakot Révész István plébánossága idején, 1892-ben cserélték ki a fent leírt formájúra. A *Dunakeszi Szent Mihály-templom Historia Domusa*, 1892. évi bejegyzés. (A továbbiakban: HD [Dunakeszi])

Az 1936–1937-ben lefolytatott átépítés során Oszvaldik Gyula tervei alapján a régi templomot – a főhomlokzat kivételével – megőrizték, a déli oldalához hozzáépítettek egy főhajót és a főhajóval azonos hosszúságú, de keskenyebb mellékhajót. Az így kialakított új épületrészek két szakasszal és a szentélyzónával nyúlnak túl az eredeti templomon, az ún. Öregtemplomon, ami innentől fogva a megújult plébániatemplom bal oldali mellékkápolnájaként funkcionált.

Az épületbe nyugat felől egy, a főhomlokzat előtt félköríves támfallal rondellaszerűen kialakított, beton-baluszteres vaskorlással szegélyezett teraszról lehet bejutni, amelyre északról és délről vezet fel egy-egy lépcsősor.

A szabadon álló, keletelt, két nyugati-homlokzati tornyos neobarokk templom széles főhomlokzatát erőteljes, háromrészes főpárkány osztja két egyenlőtlen részre. A vertikális tagolást középen két ión fejezetű pilaszter (falpillér), tőlük jobbra és balra pedig kettő-kettő lizéna alkotja, amelyek így öt szakaszra osztják a homlokzatot. A középen lévő három szakasz egyenes falfelületű, a két szélső homlokzati szakasz felülete viszont enyhén konkáv, és ezt a finoman megmozgatott homlokzatot fogják közre a kissé előrelépő, háromszintes toronytestek. A földszinten négy darab ovális alakú, füles keretelésű ablak; fölöttük, a középtengely két oldalán lévő szakaszokban egy-egy keretelt, félköríves, záróköves ablak látható. A középtengelyben nyílik a keretelt, kosáríves, záróköves főbejárat, amelyet két toszkán fejezetes falpillér, valamint az eléjük ugratott egy-egy toszkán oszlop fog közre, és ez az oszloppár tartja a kapuzat tört timpanonú, ívesen kiöblösödő párkányzatát. A kétoszlopos portikusz fölötti keretelt, félköríves, záróköves fülkébe Szent Mihály arkangyal lefelé tekintő, kardot tartó szobra került. A főpárkány fölött volutákkal megtámasztott, íves tört vonallal lezárt oromzat húzódik, amelynek középtengelyében felül egy nagyméretű, fekvő ellipszis formájú, keretelt, záróköves ablak nyílik, alatta pedig egy díszes, barokk cartouche látható, pajzsában „*QUIS UT DEUS*” felirattal. A Quis ut Deus? a héber Mikael név (magyarul: Ki olyan, mint az Isten?) latin fordítása.² A díszes oromzatot egy kőből faragott kereszt koronázza.

A homlokzati toronypárt a főpárkány, valamint egy osztopárkány három szintre tagolja. A nyugati (főhomlokzati) oldalon a földszinten egy-egy kőkeretes, tört ívű, záróköves mellékbejárat nyílik mindkét toronyaljba, a bejáratok fölött pedig tornyonként egy-egy keretelt, félköríves záródású, záróköves, üres szoborfülke árválkodik. A főpárkány alatti szinten, a toronypár északi és déli oldalán folytatódik a főhomlokzat ablakkiosztása, tehát lent egy ovális alakú, füles keretelésű ablak, fölötté pedig egy keretelt, félköríves, záróköves ablak látható. A második szinten csak az északi torony északi oldalán és a déli torony déli oldalán nyílik egy-egy kis méretű, fekvő ellipszis formájú, keretelt, záróköves ablak. A tornyok emeletén a toronytest falsíkjait két-két ión fejezetes sarokpilaszter tagolja. Közöttük mind a négy oldalon félköríves, kőkeretes harangablakok láthatók, áttört oválisokból

² *Magyar Katolikus Lexikon*. <http://lexikon.katolikus.hu/M/Mih%C3%A1ly.html> (A letöltés ideje: 2019. augusztus 8.)

alakított könyöklő mellvéddel. A nyugati oldalon mindkét tornyon a harangablak fölött füzérdísz és szárnyas puttófej látható. Az északi tornyon a füzérdísz alatt AD 1750 évszám, a déli tornyon pedig AD 1936 évszám olvasható. A tornyok tetején az óraíves párkány fölött alacsony, bádogfedésű gúlasisak ül, rajta villámhárítós fémkereszt.

Az északi toronytól balra áll az 1869-ben készült ún. Krupp-kereszt, amit a dunakeszi révet bérlő Krupp Mátyás maga faragott és ajándékozott az egyházközségnek. A corrust már a hívek vásárolták.³

A templom építésekor a homlokzati tornyok mögötti terek összefűzésével egy tekintélyes méretű előcsarnok jött létre, ami – meglehetősen szokatlan módon – valójában egy kereszthajót alkot az épület nyugati végében. Ez a kereszthajó látványosan túlnyúlik az északi tornyon és az Öregtemplom oldalfalán, ám a déli oldalon már szervesen illeszkedik az újabb épületrészekhez.

A keresztház északi és déli oldalhomlokzatain a főpárkány folytatódik, és a középtengelyben félkörívben felhajlik. Ezeket a homlokzatokat középen két ión fejezetes falpillér, a sarkokon pedig egy-egy falsáv tagolja három szakaszra. A főpárkány fölött sarokvolutás, háromszögű oromzat emelkedik, amelyet két lizéna tagol. Ez a két lizéna túlnyúlik az orommezőn, és megtöri, lépcsőzetessé teszi az egyenlő szárú oromfalat. A keresztház északi és déli oldalhomlokzatain eltérő az ablakkiosztás. A keresztház déli oldalhomlokzatának középtengelyében egy fekvő ellipszis formájú, keretelt, záróköves ablakot helyeztek el, fölötte, az orommezőben kisebb méretben megismétlődik ugyanez az ablakforma. A bal oldali falszakasz földszinti részén ovális alakú, füles keretezésű ablak, a jobb oldali falszakasz esetében pedig egy kőkeretezésű, egyenes záródású ajtó, az ún. „Levente-ajtó” látható.⁴ Fölöttük egy-egy szegmensíves, kőkeretes ablak nyílik. A kereszthajó északi oldalhomlokzatának középtengelyében megismétlődik a déli oldalon már látott fekvő ellipszis formájú, keretelt, záróköves ablak, valamint az orommezőben ugyanennek az ablaktípusnak egy kisebb méretű változata, ezeken keresztül jut be a napfény az Öregtemplom első szakaszába, rajtuk kívül más nyílást nem alakítottak ki.

A templom további oldalfalait végig lizénák tagolják. Az északi oldalon az Öregtemplom oldalfalán egy félköríves keretű, zárókődíszes ablaknyílást, az Öregtemplomon túlnyúló főhajón két ugyanilyen ablakot, fölöttük két keretes, fekvő ellipszis alakú, záróköves ablakot, a szentély oldalfalán pedig egy kis keretelt körablakot képeztek ki. Az Öregtemplom falmagassága megegyezik a főhajóéval, a déli oldali mellékhajó viszont alacsonyabb, így a főhajó oldalfala a mellékhajó tetőzete fölé emelkedik. Az így képződött gádorfalon három fekvő ellipszis alakú, záróköves ablakon-, alattuk pedig a mellékhajó oldalfalán három kőkeretezésű, félköríves záródású, zárókövel díszített ablakon keresztül világítja meg a napfény a templomot. A belül félköríves szentély kívül a tizenkét szög öt oldalával záródik. A déli oldalon a szentélyhez négyzet alaprajzú sekrestye kapcsolódik, déli oldalfalán kőkeretes, félköríves, zárókő nélküli ajtóval, valamint egy kisebb és egy nagyobb méretű ablakkal. Az utóbbi ablaktípus a sekrestye keleti oldalán megismétlődik.

3 HD [Dunakeszi] 1870. évi bejegyzés.

4 A leventemozgalom betöltéséig a község leventéi itt sorakoztak fel a szentmise előtt. Budai László szíves közlése.

Az épületen kőlabazat fut körbe, amelynek északi oldalán még látszanak az 1944. decemberi szovjet aknatűz⁵ repesznyomai. A templomot – a déli oldalhajó kivételével – nyeregterető fedi, amely a szentély felől kontyolt. Az oldalhajó fölött féltető kialakítás látható.

A templom napjainkban

A templombelső leírása

A főbejáraton belépve a két torony között húzódó – az orgonakarzat alatt lévő – sík lefedésű előtérbe jutunk, ahonnan egy kis kőkeretes ajtón keresztül lehet megközelíteni a karzatot és a déli harangtornyot. A szűk előtérből három nagy méretű, kosárirves záródású ajtó nyílik a kereszthajóvá szélesedő impozáns előcsarnokba, amelynek északi része tulajdonképpen az öregtemplomi rész első szakasza, kupolaboltozattal lefedve; déli részét pedig egy negyvenöt fokkal elforgatott harántdonga borítja. Az orgonakarzat hajlított ívben előreugró mellvédjének közepén az egyházzene védőszentjének, Szent Cecíliának a domborműve látható, ami a templom hajdani kántora (Bajnok Géza) és építtető plébánosa (Fieszl János) megrendelésére készült 1937-ben.⁶ Az előcsarnokba belépve Krasznai (Krausz) Lajos, a kiváló egyházi szobrászművész 1962-ben készített Szent Rita szobra fogadja a híveket,⁷ az előcsarnok leckeoldali részén Szent Antal és Szent Imre szobrai állnak. Az előcsarnok déli falán, régi templomi zászlók között látható az épület legszebb műtárgya, az Öregtemplom hajdani főoltárképe, az osztrák Josef Plank (Joseph Planck) Szent Mihályt ábrázoló olajfestménye a XIX. század közepéről.⁸ Nyugat felé gyóntatóhelyiség nyílik, kelet felé pedig egy hatalmas félköríves nyíláson keresztül tudunk átmenni az előcsarnokból a déli mellékhajóba.

Az épület északi traktusa az ún. Öregtemplom, amelynek ovális alakú, kétszakaszos hajóját kupolaboltozat fedi le, falait pedig toszkán pilaszterek tagolják. Nyugati végében egy félköríves nyílású karzat látható, amelynek ívesen kihasasodó

5 HD [Dunakeszi] III. 63. Dunakeszi területén 1944. december 9–27. között folytak harcok. lásd: Ágoston András: *Ailag és Dunakeszi a második világháborúban*. In: *Dunakeszi története II. 1910–2017*. Főszerk. Kerekes Dóra. Dunakeszi, Dunakeszi Város Önkormányzata, 2018. 39–40.

6 *80 éves a kibővített dunakeszi Szent Mihály-templom 1937–2017*. Szerk. Szakáll Lászlóné, Harangozó Katalin, Diósi Tamás, Szabó Gábor. Dunakeszi, 2017. 11. (A továbbiakban: Szakállné-Harangozó-Diósi- Szabó, 2017.)

7 HD [Dunakeszi] III. 99.

8 Szakállné-Harangozó-Diósi- Szabó, 2017. 3.

mellvédjét füzérdíszes cartouche díszíti, alatta kosárásvan ajtó nyílik az északi toronyaljba. Az ajtó közelében helyezték el Szent Erzsébet és Kis Szent Teréz szobraikat. Az első szakasz északi oldalán áll a Jézus Szíve-oltár, Krisztus nagy méretű szoboralakjával. Az oltár mellett Krasznai (Krausz) Lajos 1960-as Fájdalmas Istenanya szobra látható,⁹ amelyet Michelangelónak a római Szent Péter-bazilikában álló Pietája ihletett. A szemben lévő oldalon valamikor 1958 előtt egy lourdes-i barlangot alakítottak ki Mária és az előtte térdelő Szent Bernadett alakjával. Az Öregtemplom apszisában lévő oltáron a gyermek Jézust karjában tartó Szent József nagy méretű szobra áll. Fölötte, a szentély félkupolájában Krasznai (Krausz) Lajos 1961-ben készült, Atyaistent ábrázoló szobra látható. A széttárt karú, szakállas főalak egy puttókkal övezett felhőből emelkedik ki, és fentről tekint le a Szent Család fejére, akire mintegy rábizza a kis Jézust.¹⁰ Az oltár két oldalán két puttó lebegve adorál a jelenetnek. Az Atyaisten ábrázolásának mintája Michelangelónak a szárazföld és a víz szétválasztását ábrázoló mennyezetfreskója a római Sixtus-kápolnában. Az Öregtemplom második szakaszának északi falán fehér márványtábla látható, a templom alatti kriptában eltemetett Kádár család tagjainak felsorolásával. A kriptában három plébános is nyugszik: Leszkovszky János (mh. 1769), Manigay György (mh. 1785) és Thury Boldizsár (mh. 1815).¹¹

A főhajó fiókos dongaboltozattal fedett belsejét kagyló motívummal díszített, kosárásvan haránthevederek osztják boltszakaszokra. Ez a boltozat egy kompozit fejezetű pilaszterekkel alátámasztott, gazdagon tagozott, gyöngysorral és tojással díszített párkánnyal ül. A díszes belső párkánnyal végigfut az oldalfalakon és a főhajónál keskenyebb szentély falán. Noha az apszis belső fala félköríves, a párkánnyal követi a szentély külsejének poligonális jellegét, és így a tizenkétszögöt oldalával záródik. A szentély párkánnyal alatti fala márványhatású módon van kifestve, és tizenkét kereszt jelöli azokat a helyeket, ahol a templomszentelés során a püspök krizmával megkeni a falakat. A főhajót egy sarokvolutákkal és kúszólevéllel díszített, kosárásvan záródású, díszes barokk cartouche-sal koronázott kettős diadalív választja el a szentélytől, amelynek közepén helyezkedik el a templom főoltára. A koporsó alakú stípesen lévő oltárfelépítmény kisebb részt carrarai márványból, nagyobb részt műköből készült, és szinte az egész felületét aranyozás borítja. A díszes, neobarokk szentségház fölé csavart oszlopos baldachin került, ami lényegében Bernini híres római Baldacchinójának, és egyben az 1938-as Eucharisztikus Világkongresszus oltárának kicsinyített másolata. A baldachin alá egy feszületet helyeztek, két oldalt pedig egy-egy nagy méretű, térdelő angyal adorál Krisztusnak és az Oltáriszentségnek. Az oltáron hat darab neorokokó gyertyatartó látható. A korábbi egyszerű műkö oltár átépítése és kiegészítése Krasznai (Krausz) Lajos 1957-es munkája, az aranyozást Wohlmuth Nándor pesti aranyozó mester végezte 1958-ban.¹²

A diadalívtól balra, az evangéliumi oldalon látható a Prágai Kis Jézusnak szentelt oltár, a híres kegyszobor másával. Az oltár és a szobor a Miasszonyunkról Nevezett Kalocsai

Iskolánövérök dunakeszi zárdájából került a templomba, a rend 1950-es felosztását követően.¹³

A diadalívtól jobbra, a leckeoldalon függ a márványhatású, festett szószék, amelynek mellvédjét hársfából faragott Jó Pásztor-ábrázolás és evangélista szimbólumok díszítik, hangvetőjén pedig a szentlélek galambja és egy szárnyas puttóféj látható. A szószék díszítései Németh Kálmán kisalagi szobrászművész munkái 1959-ből.¹⁴ A hangvető fölött betlehemi csillag ragyog, a szószék alatt pedig egy nagy méretű, kehely alakú, műkö keresztelőkút áll.

Az épület különlegességének számít a keleti oldal párkánnyalátára helyezett három monumentális szoborcsoport, amely a hazai templomdekorációk között elsőként és valószínűleg maig egyedülálló módon közösen ábrázolja a három bibliai főangyalt és azok küldetését. Az apszis fölötti félkupolában dicsfényvel övezve áll a párkánnyalaton a templom védőszentje, a római jellegű katonai öltözetet viselő Szent Mihály arkangyal, aki a jobbával lángpallost markol, balját pedig védelmezőn a lábánál lévő dunakeszi templom kicsinyített makettje fölé tartja. A diadalívtól balra, az evangéliumi oldalon, fent az Angyali üdvözlés jelenetét láthatjuk, Gábrriel arkangyallal, a térdelő Szűz Máriával és fölötte a Szentlélek galambjával. A diadalívtól jobbra, a leckeoldalon lévő kompozíció az ifjú Tóbiást és Rafael főangyalt ábrázolja Médiába tartó vándorútjuk során. Rafael az ábrázoláson őrzőangyalként jelenik meg, aki vigyázza Tóbiás lépteit, az ifjú bal kezében pedig ott látjuk a Tigris folyóból kifogott csodálatos halat. A jelenet hagyományos ikonográfiájának része a kutya is,¹⁵ ami jelen esetben egy gazdjára tekintő hosszú szőrű puli. Mindhárom szoborcsoport Krasznai (Krausz) Lajos 1961. évi munkája. Szent Mihály főangyal szobrát özv. Tóth Jánosné készítette azon alkalmából, hogy leánya, Tóth Mária (a dunakesziek maig emlékezetes Tóth Mariska tanító nénije) negyvenéves tanítói szolgálat után nyugdíjba vonult. A másik két kompozíció költségeit a hívek fedezték.¹⁶

Templombelső

A főhajótól egy beüvegezett, kosárásvan árkádsor választja el a jobb oldali mellékhajót, amelynek keleti vége beletorkollik a sekrestyébe, ahonnan lejáratt nyílik a 2000-es években kialakított urnatemetőbe. A mellékhajó lefedése keresztboltozatos, a boltszakaszokat kosárásvan haránthevederek tagolják. A mellékhajó oldalfalain indul a stációdóm-

9 HD [Dunakeszi] III. 90–91.

10 HD [Dunakeszi] III. 94.

11 Szádóczi Bálint: *Dunakeszi története 1711–1849*. In: *Dunakeszi története I. A kezdetektől 1910-ig*. Főszerk. Kerekes Dóra. Dunakeszi, Dunakeszi Város Önkormányzata, 2017. 261, 262, 265.

12 HD [Dunakeszi] III. 76., 80.

13 Szakállné-Harangozó-Diösi-Szabó, 2017. 14.

14 HD [Dunakeszi] III. 87.

15 Tóbiás és Rafael nem túl gyakori ábrázolásának ikonográfiájáról lásd pl. Seibert, Jutta: *A keresztény művészet lexikona*. Bp., Corvina, 1986. 305.

16 HD [Dunakeszi] III. 94.

borművek sorozata, amely az előcsarnokban folytatódik, és az Öregtemplomban ér véget.

A templom festett üvegablakai

Az orgonakarzat nyugati falán két nagy méretű, félköríves ablak nyílik: a leckeoldalon Alexandriai Szent Katalint láthatjuk attribútumával, a kerékkel; az evangéliumi oldalon Krisztus alakja tűnik fel, mellkasán a töviskoszorúval körbefont, lángoló Szent Szívvel. Az utóbbi ablak alján felirat: „Czigler Gyula adománya 1941.” A *Historia Domus* beszámol arról, hogy 1913-ban az akkori templomhajóba Reeves Jánosné egy Jézus Szíve témájú, Gombai Istvánné Sipos Katalin pedig egy Szent Katalint ábrázoló üvegablakot csináltatott Palka József üvegfestővel.¹⁷ Valószínű, hogy e két hajdani festett üvegablak emlékére készültek a kórus ablakai a templom kibővítését követően. Az sem teljesen kizárt, hogy a Szent Katalin-ablak még Palka 1913-as munkája.

Az előcsarnok déli falán lévő nagy méretű, ellipszis alakú üvegablakot 1959-ben készítették a Mohay testvérek Budapesten a templom plébánosának megrendelésére.¹⁸ Felirata: „X. Pius pápa szentté avatása emlékére. Dr Vas Gyula esperes plébános.” Az ablak középmezőjében az 1954-ben kanonizált egyházfő félalakos portréja látható.

Az Öregtemplom első szakaszának északi falán, a Jézus szíve oltár fölötti ellipszis alakú ablakon Szent Mihály főangyal, kezében pallossal és mérleggel. Felirata: „Az Eucharisztikus kongresszus emlékére 1938-ban Fieszl János plébános.” A második szakasz északi falán lévő félköríves ablak felső részén barokk cartouche-ban az eucharisztia szimbólumai jelennek meg: kehely, fölötte IHS feliratú, dicsfényel övezett ostya, két oldalt szőlővessző és három búzagalász. Alul felirat: „Rózsa család emlékére 1941.”

A főhajó északi falán lévő első, félköríves záródású ablak felső részén, cartouche-ban Krisztus szimbólum: fiókait vérével tápláló pelikán. Alul felirat: „Sipos család emlékére 1941.” A második félköríves záródású ablak felső részén, cartouche-ban alfa és ómega között Krisztogram. Alul felirat: „Blaskó Vincéné Kurucz Teréz emlékére 1941.” Az ablakon jelzés jobbra lent: „Palka József aranykoszorus üvegfestő m. Budapest.” Fölöttük ellipszis alakú ablakok. Az elsőt Szentháromság ábrázolás, fent felirat: „Tarcsai család emlékére.” A másodikon Krisztus törrel átszúrt, lángoló szíve, virágkoszorúval átfonva. Felirata: „Özv. Tóth Jánosné adománya.”

A stílushasonlóság miatt valószínűleg a templom északi oldalán lévő mindhárom félköríves ablakot Palka József készítette.

A főhajó déli oldalán a gádorfalon három ellipszis alakú, festett üvegablak látható. Az oltár felé haladva az elsőt eucharisztikus szimbólum: IHS rövidítés előtt paténa és manafürt. Fent felirat: „Felajánlotta Sipos János és neje László...” (A keresztnév felirata hiányzik.) A második ablak témája szintén az Oltáriszentség: papi karinges kezek az ég felé emelik a Szent Ostyát. Felirat: „Csányi József családja adománya.” A harmadik ablakon lángoló Krisztus-szív, töviskoszorúval átfonva. Felirata: „Veres János hősi halott emlékére.”

A szentély északi oldalán kis kör alakú ablakon Mária monogram csillagkoszorúban. Felül felirat: „Thieme család adománya.”

A jobb oldali mellékhajót három nagy méretű, félköríves záródású ablak világítja meg. Az oltár felé haladva az első ablak felső részén barokk cartouche-ban a pápai tiara látható a kulcsokkal. Alul felirat olvasható: „Egy édesapa emlékére. Tóth István és M. Tóth Katalin emlékére.” A második ablak felső részén Isten Báránya fekszik a hétpecsétes könyvön. Alul felirat: „Pusztai Istvánné Csitai Katalin adománya 1941.” Jobbra lent jelzés: „Palka József aranykoszorus üvegfestő m. Budapest.” A harmadik ablak felső részén Mária monogram csillagkoszorúba foglalva. Alul felirat: „Rózsafüzér társulat adománya.” A mellékhajó két évszám nélküli, félköríves záródású ablakát Kopp Ferenc főtí iparművész készítette 1958-ban.¹⁹ Az alagi lőszerraktár 1952. szeptember 8-i robbanása súlyos károkat okozott a Szent Mihály-templom déli oldalának üvegablakjaiban, ezért volt szükség az ablakok újrakészítésére és javítására az ötvenes években.²⁰

A templom orgonája

A templom jelenlegi orgonáját Baróti Istvánnak, az esztergomi bazilika orgonistájának tervei alapján a dunakeszi BKM Orgonaüzemben készítették 2009–2010-ben. A csúszkaláda rendszerű, két manuálos, huszonkét regiszteres hangszer homlokzatát három ovális pajzs díszíti, a középsőn a sárkányt legyőző Szent Mihály-, az evangéliumi oldalin az orgonán játszó Szent Cecília domborművével, a leckeoldalin A. D. MMX évszámmal. A Szent Mihály-templom eredeti orgonáját a Rieger cég gyártotta (Rieger Op. 372), és 1600 forintot áron vásárolta az egyházközség 1893-ban. A kilencregiszteres műemlék hangszer utoljára 2010. április 18-án szóllalhatott meg Dunakeszin, ezt követően odaajándékozták a terézvárosi Ávilai Nagy Szent Teréz-plébániatemplomnak, ahol restaurálva és a szentély közelében elhelyezve továbbra is rendeltetésének megfelelően szolgálja a híveket. A budapesti templom honlapja büszkén hirdeti, hogy az orgona átszállításával „esetünkben egy műemlékhangszer lett megmentve, töredék költséggel, mint amennyibe egy 'mindent tudó' digitális csodahangszer kerül!”²¹

A templom jelenlegi harangjai

A templomnak 2019-ben három harangja van, mindhárom az északi toronyban lakik.

Az 528 kg-os, 100 cm alsó átmérőjű, G1 alaphangú nagyharangot Szlezák László öntötte 1921-ben Budapesten. Felirata: „DUNAKESZI 1921.” „JÉZUS SZENT SZÍVE TISZTELETÉRE ÖNTETETT N.[agy] PUSZTAI ISTVÁN ÉS NEJE CSITAI KATALIN NAGYLELKŰ KÖLTSÉGÉN ERŐSZAKOS HALÁL-LAL 1918. ÉV. DEC. 14. KIMULT FIUK PUSZTAI MÁRTON JÁMBOR EMLÉKEZETÉRE, HANAUER ISTVÁN PÜSPÖKI KORMÁNYZÁSA ALATT, RICHTER BÉLA PLÉBÁNOS IDEJÉBEN, SZLEZÁK LÁSZLÓ HARANGÖNTŐ ÁLTAL BUDAPESTEN 1921.”

19 HD [Dunakeszi] III. 81.

20 HD [Dunakeszi] III. 75.; A lőszerraktár robbanásáról és annak következményeiről lásd: Kosztolányi Tímea: *Egyházi élet Dunakeszin a 20. század második felében*. In: *Dunakeszi története II. 1910–2017*. Főszerk. Kerekes Dóra. Dunakeszi, Dunakeszi Város Önkormányzata, 2018. 596–598.

21 Szakállné-Harangozó-Diösi-Szabó, 2017. 22–23.; HD [Dunakeszi] 1893. évi bejegyzés.; A BKM Orgonaüzem Kft honlapja. <http://www.bkmorgona.hu/index.php?lang=hu&page=pic&folder=1301942610&orderid=1>; Az Ávilai Nagy Szent Teréz-plébániatemplom honlapja. <http://avilaitereplebania.hu/orgonak/> (A letöltések ideje: 2019. augusztus 8.)

17 HD [Dunakeszi] 1913. évi bejegyzés.

18 A korábban itt lévő ablak az alagi lőszerraktár robbanásakor, 1952. szeptember 8-án ment tönkre. HD [Dunakeszi] III. 84.

A 155 kg-os, 66 cm alsó átmérőjű, D2 hangú lélekharang vagy Szent József-harang 1988-ban készült. Felirata: „ISTEN DICSŐSÉGÉRE UJRA ÖNTETTÉK A DUNAKESZI RÓMAI KATOLIKUS EGYHÁZ HÍVEI 1988-BAN, SZENT ISTVÁN ÉVÉBEN GOMBOS MIKLÓS ÁLTAL ÓRBOTTYÁNBAN.” A harang túldalán a gyermek Jézust karjában tartó Szent József domborműve látható. Az újjáöntött harangot 1988. november 27-én Marosi Izidor váci megyéspüspök áldotta meg.

A 255 kg-os, 78,5 cm alsó átmérőjű, C2 hangú középső harang vagy Mária-harang felirata: „II. JÁNOS PÁL PÁPA LÁTOGATÁSÁNAK ÉVÉBEN ÖNTETTÉK A DUNAKESZI R.K. HÍVEK GOMBOS LAJOS HARANGÖNTŐ MESTERREL ÓRBOTTYÁNBAN 1991-ÉVBEN.” A másik oldal felirata: „BÉKE KIRÁLYNŐJE KÖNYÖRÖGJ ÉRETTÜNK!” A felirat fölött Immaculata dombormű látható.²²

Az új Szent Mihály-templom építése

A katolikus lakosság folyamatos növekedése miatt a XIX. század folyamán egyre inkább szűkké vált a plébániatemplom. Révész István plébános (1887–1907) már a századfordulón elkezdett foglalkozni egy új templom építésének gondolatával.²³ Utódja, Richter Béla (1907–1925) szolgálata alatt a világháború és az azt követő hiperinfláció akadályozták az építkezést. Dr. Lakatos Kálmán (1925–1935) esperes-plébános a plébánia kertjét szemelte ki egy új, neogótikus stílusú plébániatemplom helyszínének, a régi barokk templomot – egy mellé építendő zárdával együtt – átadta volna egy szerzetesrendnek. Az új templom építési költségét Petrovác Gyula mérnök 350.000 pengőre tervezte, „amitől mindenki megijedt, legfőképp a hívek.”²⁴ Lakatos betegsége miatt 1935-ben Fieszl (később Faludi) János (1935–1956) került Dunakeszire plébánosnak, aki friss tapasztalatait így fogalmazta meg: „A templom még a Grassalkovichok által épült kicsiny épület [...] ily szűk keretek között nem folytatható semmi komolyabb munka. Gyóntatásról alig lehetett beszélni, a sekrestye tele emberekkel, a templomban minden szó, még suttogás is hallható, az áldozóknak valóságos akrobata műveleteket kellett végrehajtaniuk, hogy az áldáshoz jussanak, így elhatároztam, hogy ez az utolsó tél itt a templomban.”²⁵ Az új plébános szinte azonnal felkereste Oszvaldik Gyula építész, hogy együtt terveket készítsenek. Fieszl a kegyeleti temető országút felé eső részére szerette volna az új templomot felépíteni, ám a templomépítő bizottságban lévő gazdák hallani sem akartak arról, hogy új templomuk a temetőben épüljön,²⁶ ezért az építész kidolgozta a már meglévő Szent Mihály-templom bővítésének terveit. Az első gondolat az volt, hogy egyszerűen meghosszabbítják az egyhajós épületet, végül azonban amellettt döntöttek, hogy a

barokk templom déli oldalához „ragasztanak” egy új – ám a régivel teljes stílusegységet mutató – neobarokk templomot. 1935 decemberében mutatták be a terveket Hanauer Á. István váci püspöknek, aki engedélyezte a munkálatokat. 1936 januárjában 13.000 pengő értékben 400.000 téglát rendeltek Vácról, amit a dunakeszi gazdák fuvaroztak a templomhoz, és ők hordták hangyszorgalommal a Duna-partról a homokot és a kavicsot is. A tél során a helyi hívektől 45.000 pengőt gyűjtöttek össze az építkezésre. A korábbi években többet telket ajánlottak fel az egyházközségnek a templomépítés javára, ezeket 1936 tavaszán felparcellázták és értékesítették. Ezt követően alispáni engedéllyel újabb gyűjtést indítottak, s a község lakossága 40.000 pengőt jegyzett három évre lebontva. Ilyen anyagi háttér mellett 1936. május 31-én, pünkösdvasárnap meg lehetett tenni az első kapavágást, és másnap teljes erővel megindult az építkezés. Már az alapokat ásták, amikor kiderült, hogy a szomszédos házak és a templom között tíz méteres távolságot kell utcának hagyni, és emiatt módosítani kellett az eredeti terveken. A főhajóból egy teljes (ötméteres) szakaszt el kellett hagyni, és a szentélyt is két méterrel kellett a sekrestyével együtt megrövidíteni. 1936 októberében már tető alatt volt az épület, sőt a mennyezet gipszstukkói is készen voltak, és püspöki engedéllyel a karácsonyi ünnepeket, illetve 1937-ben a húsvétot már az új templom vakolatlan falai között ünnepelheték a dunakesziek.²⁷ 1937 nyarán a templomépítés javára nagyszabású néppünnepeket rendeztek, amelyek fő szervezője Szentés Rezső adóügyi jegyző volt. A befolyt bevételből szépen haladtak a templom belső munkálatai, de a külső vakolás csak 1942 tavaszán-nyarán készült el.²⁸ Hanauer Á. István váci megyéspüspök 1937. október 10-én benedíkalta az új templomot, a szentbeszédet Bangha Béla jezsuita páter tartotta, aki szoros kapcsolatban állt a dunakeszi egyházközséggel.²⁹ A pompás szertartás végén a püspök Fieszl János plébánost a templomépítés körüli érdemeiért címzetes esperessé nevezte ki.³⁰ A templom megáldását követően a munkálatok lelassultak, mert meg kellett kezdeni a korábban felvett 45.000 pengős kölcsön lassú törlesztését. A berendezési tárgyak beszerzésének finanszírozására 1940-ben anyagilag sikeres néppünnepeket rendeztek, de 1941-ben az egyházközség kénytelen volt eladni a templom tulajdonában lévő tíz magyar holdnyi szántóföldet a Tetétlenen, és a plébános javadalmát képező nyolcvanöt magyar hold szántóból szintén tíz holdat. Az így befolyt pénzből és további – a hívek által felajánlott – telkek eladásából sikerült rendezni az adósságokat.³¹

A képek forrásai:

1. A régi templom. Révész István Helytörténeti Gyűjtemény. VII/99.
2. A templom napjainkban. <http://dunakeszipost.hu/feltoltodes-es-emelkedett-hangulat-ez-var-rank-vasarnap/>
3. Templombelső. http://www.owl.hu/owl/3gallery/gowmpic2011F/2011_24_07Fq2.htm

22 Szakállné-Harangozó-Diósi-Szabó, 2017. 23–24. A Szent Mihály-templom 1917-ben hadi célokra „bevonultatott” és elszállított harangjairól, valamint az azok pótlására 1920-ban és 1921-ben öntött harangokról lásd: Kerekes Dóra: A dunakeszi Szent Mihály-templom harangjainak sorsa az első világháborúban. In: Dunakeszi Helytörténeti Szemle, 2018. május. (XI. évf. 1. szám) 7–10.

23 Vízvári Kamilla: Révész István tábori püspök, mint Dunakeszi plébánosa III. rész, Dunakeszi Helytörténeti Szemle, 2013/2. 11.; HD [Dunakeszi] III. 44.

24 HD [Dunakeszi] III. 46.

25 HD [Dunakeszi] III. 46.

26 HD [Dunakeszi] III. 42–43. A Dunakeszi Templomépítő Bizottság tagjai: Bohunka Lajos községi főjegyző, Szentés Rezső egyházközségi világi elnök, Bajnok Géza felügyelő-igazgató, Szabó János községi bíró, Holovits György törvénybíró, Legendi István egyházközségi gondnok, A. Lengyel János templomátya, B. Szárás János pénztárnok, Heinisch Gyula, Szalay Pál és Rassai Nándor egyházközségi képviselőtestületi tagok. HD [Dunakeszi] III. 49.

27 HD [Dunakeszi] III. 42–44.

28 HD [Dunakeszi] III. 47, 57.

29 HD [Dunakeszi] III. 47–48, 65.

30 HD [Dunakeszi] III. 65.

31 HD [Dunakeszi] III. 52–53, 55–56.